

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки і підприємництва

Кафедра підприємництва та бізнес-технологій

Допущено до захисту
« ____ » _____ 2025 р.

Зав. кафедри, д. е. н., професор
_____ Соколюк С.Ю.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виконав – студент

2 курсу, групи 21м-пт групи

освітньої програми

«Аграрне підприємництво та агротрейдинг»

спеціальності 076

«Підприємництво та торгівля»

Мамалига Артур Олександрович

Науковий керівник – д.е.н., професор

Чернега Інна Іванівна

Умань – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки і підприємництва
Кафедра підприємництва та бізнес-технологій
Освітня програма «Аграрне підприємництво та агротрейдинг»
Спеціальність 076 «Підприємництво та торгівля»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Соколюк С.Ю.

(підпис)

(ініціали, прізвище)

« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студенту Мамалізі Артуру Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Розвиток соціально-економічного механізму підприємницької діяльності»

керівник роботи Чернега Інна Іванівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від “ ____ ” _____ 20__ року № _____

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи: Господарський Кодекс України, Закон України, дані Державного комітету статистики України, Регіональні стратегії розвитку МСП, наукові праці вчених, Програма розвитку ООН, наукові видання, Міністерство аграрної політики та продовольства України електронні журнали, статті провідних фахівців.

4. Перелік питань, які потрібно розробити

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

2. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

5. Перелік графічного матеріалу

8 таблиць, 8 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	23.09.2024	
2.	Одержання індивідуального завдання	24.09.2024	
3.	Складання календарного плану написання кваліфікаційної роботи	26.09.2024	
4.	Підготовка до виконання кваліфікаційної роботи - підбір та вивчення літератури - участь у виконанні науково-дослідних робіт - виконання курсових робіт - інші заходи	30.09.2024 25.10.2024 2024–2025 рр.	
5.	Уточнення теми кваліфікаційної роботи та календарного плану-графіка, виходячи зі специфіки базового підприємства, установи	15.02.2025	
6.	Підготовка: - першого розділу - другого розділу - третього розділу - висновків	02.03.2025 25.09.2025 25.10.2025 15.11.2025	
7.	Доопрацювання кваліфікаційної роботи з урахування зауважень наукового керівника	29.11.2025	
8.	Написання та оформлення роботи в остаточному варіанті	02.12.2025	
9.	Перевірка роботи на академічний плагіат	06.12.2025	
10.	Одержання відгуку наукового керівника	08.12.2025	
11.	Попередній захист роботи на кафедрі	10.12.2025	
12.	Затвердження роботи завідувачем кафедри	10.12.2025	
13.	Одержання рецензії	10.12.2025	
14.	Захист кваліфікаційної роботи	18.12.2025	

Студент

_____ (підпис)

Мамалига А.О.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Чернега І.І.

_____ (прізвище та ініціали)

Реферат
на кваліфікаційну роботу
магістра факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету
Мамалиги Артура Олександровича

«Розвиток соціально-економічного механізму підприємницької діяльності»

Економічне підґрунтя розвитку соціально-економічного механізму формує безпосередньо підприємницька діяльність та її фінансово-економічні результати. Саме завдяки отриманим доходам від реалізації продукції чи надання послуг, формуванню прибутку та інших фінансових надходжень підприємство має змогу забезпечувати оплату праці, створювати належні умови для трудової діяльності, надавати соціальні гарантії та підтримку працівникам.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів, для її написання були використані Господарський Кодекс України, Закон України, дані Державного комітету статистики України, Регіональні стратегії розвитку МСП, наукові праці вчених, Програма розвитку ООН, наукові видання, Міністерство аграрної політики та продовольства України електронні журнали, статті провідних фахівців.

Загальний обсяг роботи складає 54 сторінки. Робота містить 8 таблиць та 8 рисунків. Список використаних джерел налічує 52 найменувань.

Об'єктом кваліфікаційної роботи магістра є розвиток соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є соціально-економічний механізм підприємницької діяльності.

Мета дослідження полягає у дослідженні стану та тенденцій розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

У першому розділі досліджено теоретичні основи розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

У другому розділі проведено аналіз розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

У третьому розділі надано пропозиції щодо напрямів удосконалення розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

Резюме: У кваліфікаційній роботі досліджено розвиток соціально-економічного механізму підприємницької діяльності та надано пропозиції щодо напрямів його удосконалення.

Ключові терміни: соціально-економічний механізм, підприємницька діяльність, соціальне підприємництво, соціальні підприємства, соціальні проблеми, суб'єкти господарювання.

Summary: The qualification work examines the development of the socio-economic mechanism of entrepreneurial activity and provides suggestions for areas of its improvement.

Key terms: socio-economic mechanism, entrepreneurial activity, social entrepreneurship, social enterprises, social problems, business entities.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Оцінка розвитку підприємницької діяльності

2.2. Тенденції розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТОК

ВСТУП

Актуальність теми. Науково обґрунтовані інструменти, методи та функції управління відіграють ключову роль у забезпеченні зростання ефективності виробництва, підвищенні його конкурентоспроможності, орієнтації виробників на задоволення потреб споживачів, а також у поліпшенні якості життя працівників підприємства. Якщо раніше управління виробничими процесами зосереджувалося переважно на технічних та організаційно-економічних чинниках, що безперечно сприяло підвищенню ефективності господарювання, то в сучасних умовах дедалі більшої ваги набувають соціальні аспекти управління. Практика господарювання свідчить, що ігнорування соціальних проблем і завдань часто призводить до погіршення фінансово-економічного стану підприємств. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває формування та впровадження новітніх механізмів соціально-економічного розвитку підприємств.

Питання забезпечення соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання знайшли відображення в наукових працях Римкіної М. С., Каличевої Н. Є., Олексенко Р. І., Чернеги І. І. та інших дослідників. Однак, попри наявність значної кількості робіт, присвячених проблематиці вдосконалення соціально-економічного механізму розвитку підприємств, у більшості з них відсутній цілісний підхід, який би враховував галузеву специфіку та сучасні наукові концепції. Це зумовлює наукову новизну, актуальність і необхідність подальшого дослідження зазначеної проблеми.

Соціально-економічний механізм підприємницької діяльності є предметом досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Значний внесок у розвиток теоретико-методичних і прикладних засад управління соціально-економічними процесами здійснили такі науковці, як К. Альтер, В. Валентинов, О. Лемішко, М. Малік, Д. Мун, М. Саприкіна, Н. Супрун, Н. Ткаченко, О. Ульянченко, М. Фрідман та інші. Більшість дослідників, зокрема Н. Бей, О. Буднік, К. Дьяконов, Л. Керролл, Т. Лукіна, І.

Румик, А. Судак, В. Ткачук та ін., аналізують соціально-економічний механізм підприємництва крізь призму соціальної відповідальності суб'єктів господарювання. Окрема група вчених — Г. Боуен, Н. Бутенко, С. Вартік, Р. Годелнік, К. Грейсон, І. Гришова, М. Корінько, М. Малік, Н. Маслак, О. Мелень, І. Сало, М. Ступень, В. Юрчишин — розглядають соціально-економічні механізми переважно в контексті забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Об'єктом кваліфікаційної роботи магістра є розвиток соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

Предметом дослідження є соціально-економічний механізм підприємницької діяльності.

Мета дослідження полягає у дослідженні стану та тенденцій розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

Для досягнення мети було вирішено такі завдання:

- дослідити теоретичні основи розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності;
- надати оцінку розвитку підприємницької діяльності;
- дослідити тенденції розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності;
- надати пропозиції щодо напрямів удосконалення розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є різноманітні економічні методи, а саме: метод синтезу, метод дедукції, метод індукції, метод аналізу, метод узагальнення, системно-структурного підходу до дослідження показників розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності.

Інформаційною базою дослідження є Господарський Кодекс України, Закон України, дані Державного комітету статистики України, Регіональні стратегії розвитку МСП, наукові праці вчених, Програма розвитку ООН,

наукові видання, Міністерство аграрної політики та продовольства України електронні журнали, статті провідних фахівців.

Цінність результатів дослідження полягає у дослідженні розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності та наданні пропозицій щодо напрямів його удосконалення.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Економічне підґрунтя розвитку соціально-економічного механізму формує безпосередньо підприємницька діяльність та її фінансово-економічні результати. Саме завдяки отриманим доходам від реалізації продукції чи надання послуг, формуванню прибутку та інших фінансових надходжень підприємство має змогу забезпечувати оплату праці, створювати належні умови для трудової діяльності, надавати соціальні гарантії та підтримку працівникам. Водночас рівень соціального розвитку трудового колективу істотно впливає на динаміку обсягів виробництва продукції та послуг, що, у свою чергу, визначає фінансово-економічний стан підприємства [43].

Дослідження соціального підприємництва доцільно розпочинати з уточнення сутності цього поняття. У науковій літературі існує значна кількість підходів до визначення терміну «соціальне підприємництво», які умовно можна згрупувати у два основні напрями [1]:

Перша група підходів трактує соціальне підприємництво як організацію комерційної діяльності з метою надання соціальних послуг. У цьому випадку підприємство може здійснювати будь-яку економічну діяльність, але частина отриманого прибутку спрямовується на розв'язання суспільно важливих проблем. Такий підхід ототожнює соціальне підприємництво з корпоративною соціальною відповідальністю, благодійністю, філантропією тощо.

Друга група підходів розглядає соціальне підприємництво як інноваційну форму підприємницької діяльності, головним результатом якої є досягнення соціального ефекту. У межах цього підходу акцент робиться на інноваційній складовій розв'язання соціальних проблем, проте недостатньо враховується економічна життєздатність і підприємницька складова діяльності. Визначення такого типу розглядають соціальне підприємництво як

різновид діяльності, подібний до некомерційних організацій, що мобілізують ресурси для вирішення соціальних завдань.

Таким чином, соціальне підприємство є складною економічною категорією, яка одночасно відображає місію та стратегічну орієнтацію підприємства, а також особливості організації його бізнес-процесів. Соціальне підприємництво виступає сучасною формою еволюції господарської діяльності, своєрідним етапом трансформації бізнес-моделей, який поєднує прагнення до отримання економічного результату із досягненням соціально значущих цілей, як у прибутковому, так і в неприбутковому секторах економіки [20].

Соціальне підприємництво спрямоване на розв'язання актуальних соціальних проблем суспільства та характеризується низкою визначальних ознак, що відображають його специфіку як соціально орієнтованої форми господарювання:

- соціальний вплив — наявність чіткої цільової спрямованості діяльності на подолання або пом'якшення соціальних проблем у суспільстві;
- інноваційність — використання нових, оригінальних підходів і методів, які підвищують ефективність соціального впливу та сприяють пошуку нестандартних рішень соціальних завдань;
- самоокупність і фінансова стійкість — здатність соціального підприємства забезпечувати безперервність своєї діяльності та вирішувати соціальні проблеми за рахунок власних доходів, отриманих від господарської діяльності;
- масштабність — можливість розширення сфери діяльності соціального підприємництва на національному чи міжнародному рівнях, а також поширення ефективних практик з метою збільшення соціального впливу;
- підприємницький підхід — уміння соціального підприємця ідентифікувати ринкові прогалини, мобілізувати ресурси та формувати

інноваційні рішення, що забезпечують тривалий позитивний соціальний ефект для суспільства [23].

Отже, соціальне підприємництво створює комплексний позитивний соціально-економічний ефект, сприяючи підвищенню рівня суспільного добробуту та сталому розвитку держави. Зокрема, його вплив проявляється у таких напрямках:

- розширення можливостей зайнятості для осіб з обмеженими фізичними чи психічними можливостями, а також для безробітних;
- модернізація системи соціальних послуг, зокрема через впровадження інноваційних підходів до їх організації та фінансування;
- активізація громадянської участі шляхом залучення населення до волонтерських ініціатив та об'єднання громад навколо розв'язання соціально значущих проблем;
- розширення спектра соціальних послуг, які залишаються поза увагою традиційного бізнесу через низьку прибутковість або відсутність комерційного інтересу;
- раціональне використання регіональних ресурсів у процесі вирішення соціальних проблем на місцевому рівні;
- зменшення навантаження на місцеві бюджети у сфері соціального забезпечення, що є особливо важливим за умов хронічного дефіциту бюджетних коштів;
- формування сприятливого конкурентного середовища, яке стимулює розвиток інноваційної та соціально відповідальної економічної діяльності [24].

Вважаємо, що під час визначення пріоритетних напрямів розвитку підприємства та планування його діяльності особливе значення має науково обгрунтоване формування перспективних векторів розвитку (рис. 1.1):

* Складено автором

Рис.1.1 Алгоритм визначення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку підприємницької діяльності

Запропонований алгоритм дає змогу оперативно здійснювати оцінювання економічного та соціального стану підприємства, відстежувати його динаміку та обґрунтовувати управлінські рішення у сфері планування соціально-економічного розвитку. Формування пріоритетів зростання прибутковості діяльності виступає важливим чинником стратегічного розвитку підприємства, адже прибуток є не лише результатом ефективної виробничо-господарської діяльності, але й основою ринкових трансформацій та ключовим джерелом розвитку соціальної сфери [23].

Підвищення продуктивності праці створює реальні передумови для збільшення рівня її оплати, що, у свою чергу, стимулює зростання трудової мотивації та ефективності працівників. Порухення зазначеної взаємозалежності свідчить про зміну цілей та пріоритетів розвитку

підприємства, а також про відсутність системи критеріїв, на основі яких формуються та реалізуються стратегії соціально-економічного розвитку й забезпечується підвищення результативності господарської діяльності.

Отже, науково обґрунтований вибір пріоритетних напрямів розвитку підприємства у процесі планування його діяльності забезпечує узгодженість стратегічних і тактичних цілей, сприяє своєчасному виявленню проблем соціально-економічного розвитку, підвищує рівень координації між структурними підрозділами та персоналом, створює об'єктивну основу для ефективного контролю та стимулювання трудової активності працівників.

Розуміння сутності соціально-економічного механізму підприємницької діяльності та соціальної відповідальності є досить широким і водночас має певні обмеження (табл. 1.1). Результати проведеного опитування (100 респондентів) засвідчили, що більшість представників підприємницького сектору ототожнюють соціально-економічний механізм переважно з такими аспектами, як благодійна діяльність (12 %), своєчасна сплата податків (12 %) та рентабельність виробництва (10 %). Менш поширеними є такі прояви, як підвищення кваліфікації працівників (9 %) та відповідальність перед споживачами (8 %). Найменшу частку становлять відповіді, пов'язані з фінансуванням культурних заходів для працівників (5 %) та здійсненням соціальних інвестицій (3 %), що свідчить про обмежений практичний досвід підприємств у сфері залучення соціальних інвестицій [49].

Опитування проводилося на території Черкаської та Київської областей (по 50 респондентів з кожного регіону). Аналіз результатів засвідчив відсутність суттєвих відмінностей у поглядах респондентів, що дозволяє зробити висновок про загальнонаціональний характер подібного підходу серед суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

Таблиця 1.1

Розуміння соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в
Україні, 2024 р.

Питання	Кількість респондентів	%	Місце в рейтингу
Благодійна допомога	12	12,0	1
Вчасна сплата податків	12	12,0	1
Рентабельність виробництва	10	10,0	2
Підвищення кваліфікації працівників	9	9,0	3
Відповідальність перед споживачами	8	8,0	4
Надбавки та премії для працівників	8	8,0	4
Благоустрій територій	7	7,0	5
Харчування працівників	7	7,0	5
Упровадження екологічних заходів	7	7,0	5
Співпраця з органами державної влади	6	6,0	6
Соціальні пакети і програми	6	6,0	6
Оплата культурних заходів працівникам	5	5,0	7
Соціальні інвестиції	3	3,0	8
Усього	100	100,0	x

Джерело: сформовано автором на основі анкетного опитування, 2024 р.

Розмір підприємства безпосередньо визначає рівень розвитку його соціально-економічного механізму та масштаб реалізації соціальної відповідальності. Великі підприємства, як правило, демонструють вищий рівень соціальної відповідальності, оскільки це виступає необхідною умовою їх інтеграції у міжнародний економічний простір. Натомість малі та середні підприємства стикаються з низкою стримувальних чинників у процесі реалізації стратегії розвитку соціально-економічного механізму, що здебільшого зумовлено обмеженими фінансовими можливостями та нестабільністю результатів господарської діяльності [38].

У структурі соціально-економічного механізму підприємницької діяльності доцільно виокремлювати систему узагальнених принципів, методів і способів пізнання та регулювання соціально-економічних процесів, що супроводжують розвиток підприємництва. В умовах ринкової економіки провідна роль у системі управління підприємницькою діяльністю належить економічним методам, адже саме вони забезпечують реалізацію матеріальних інтересів суб'єктів господарювання. До таких методів належать: комерційний розрахунок, інвестиційна діяльність, управління інноваційними процесами,

регулювання амортизаційної політики, система матеріального стимулювання, розподіл і використання прибутку, ціноутворення, кредитування та застосування матеріальних санкцій. Сукупність зазначених інструментів формує гнучку й ефективну систему управління та функціонування підприємства [42].

Відсутність єдиного підходу до трактування поняття економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі сучасної української науки свідчить про багатовимірність і складність цієї категорії, а також про незавершеність процесу її теоретичного осмислення. Це зумовлено необхідністю поглибленого аналізу змісту механізму у контексті виробничих відносин, що формуються під впливом ринкових трансформацій в аграрній економіці України.

Окремо слід розглядати соціальний механізм підприємницької діяльності, який являє собою сукупність дій, інструментів і заходів, спрямованих на розв'язання або пом'якшення соціальних проблем на засадах самоокупності, інноваційності та стійкості.

Розпочинаючи теоретичний аналіз категорії «соціально-економічний розвиток», доцільно насамперед визначити зміст базового поняття «*розвиток*». Соціально-економічний розвиток відображає взаємозв'язок між рівнем економічного поступу господарюючих суб'єктів і процесами вирішення соціальних проблем суспільства, характеризуючи формування та еволюцію відносин між суб'єктами господарювання та соціальними групами населення [20].

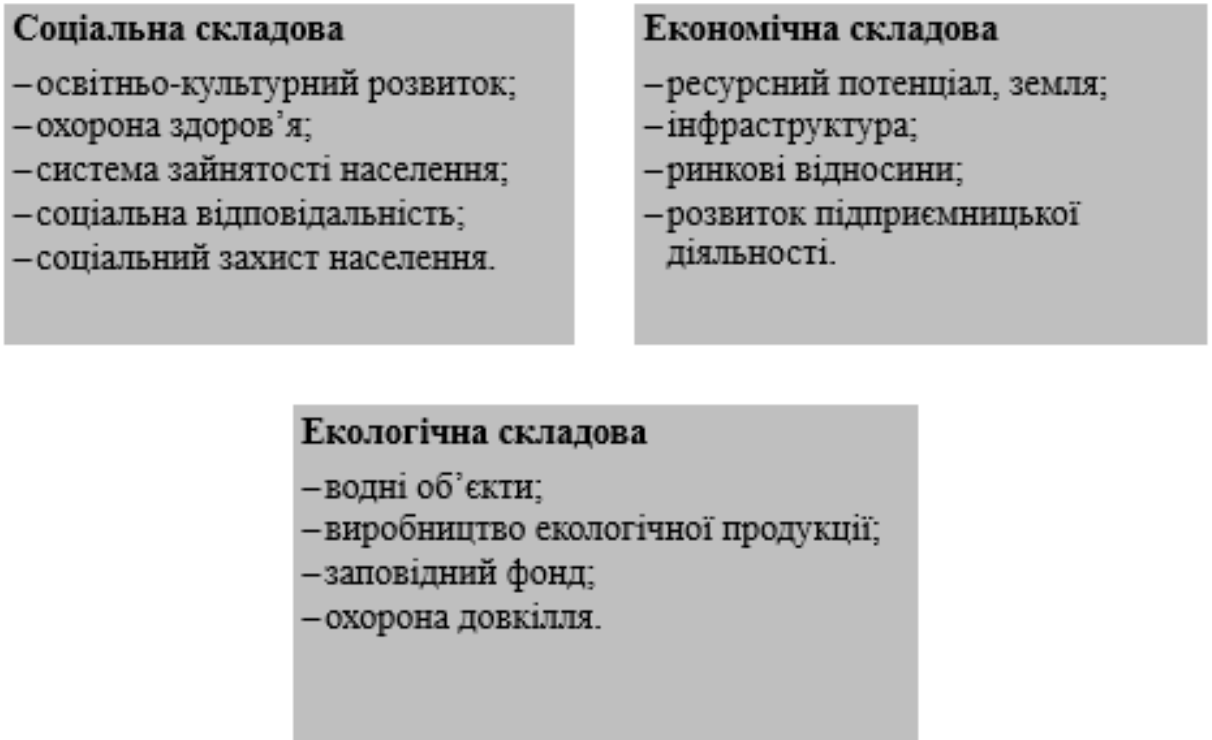
Соціально-економічний розвиток підприємства є незворотним процесом, що забезпечує поступові або керовані переходи від одного якісного стану до іншого під впливом динамічних змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Він характеризується взаємодією позитивних і негативних факторів, що зумовлюють циклічність розвитку: періоди зростання змінюються фазами спаду або стагнації. Політичні й військові конфлікти, соціальні потрясіння, екологічні катастрофи можуть суттєво впливати на

економічну динаміку держави, призводячи до тимчасової або навіть тривалої деградації економічної системи, як це неодноразово спостерігалось в історії розвитку людських цивілізацій [22].

Першоосновою та рушійною силою розвитку підприємства виступають як внутрішньосистемні зміни, так і трансформації, що є наслідком взаємодії соціально-економічної системи з факторами зовнішнього середовища. Визначальним елементом цього процесу є суперечність між обмеженістю економічних ресурсів і необмеженістю людських потреб, що зумовлює необхідність постійного пошуку шляхів підвищення ефективності використання наявних ресурсів. Концепція соціально-економічного розвитку сформувалася на основі інтеграції трьох ключових підходів — економічного, соціального та екологічного, що забезпечило її комплексний і міждисциплінарний характер.

Отже, соціально-економічний механізм підприємницької діяльності доцільно розглядати як сукупність взаємопов'язаних соціально-економічних методів, інструментів і важелів впливу, які функціонують на всіх рівнях підприємницької діяльності. Його ефективність забезпечується відповідним нормативно-правовим, інформаційним та інституційним підґрунтям, що формується під впливом державної політики, спрямованої на розв'язання соціальних проблем, раціональне використання ресурсного потенціалу та досягнення соціально сталого розвитку аграрного сектора економіки.

Основні складові соціально-економічного механізму підприємницької діяльності аграрного сектора представлено на рисунку 1.2.

* Складено автором

Рис. 1.2. Основні складові соціально-економічного механізму підприємницької діяльності

Соціально-економічний механізм підприємницької діяльності має охоплювати три взаємопов'язані складові — економічну, соціальну та екологічну, які забезпечують комплексний і збалансований розвиток суб'єктів господарювання.

До ключових чинників, що впливають на ефективність управління соціально-економічним механізмом підприємницької діяльності, належать: економічні передумови розвитку, формування фінансово самодостатніх територіальних громад, створення дієвої системи місцевого самоврядування, розвиток соціальної інфраструктури, а також становлення соціально-трудових відносин і механізмів соціального партнерства. Ці елементи у взаємодії формують основу сталого функціонування підприємництва та забезпечують підвищення рівня соціальної відповідальності бізнесу.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Оцінка розвитку підприємницької діяльності

В умовах активізації інтеграційних процесів в економіці держави, що безпосередньо впливають на рівень соціальної орієнтації підприємницької діяльності в межах соціально-економічного механізму, особливого значення набуває визначення належності суб'єктів господарювання до малих, середніх або великих підприємств. Така класифікація є необхідною для формування ефективної державної політики, розроблення механізмів підтримки бізнесу та оцінювання його соціально-економічного внеску.

У різних країнах критерії поділу підприємств істотно відрізняються, що зумовлено особливостями розвитку національної економіки, державного регулювання, культурно-ментальними чинниками та рівнем добробуту населення. Зокрема, у США до малих відносять підприємства, на яких зайнято до 200 осіб у промисловості та до 25 осіб у будівництві. У Франції малими вважають підприємства з кількістю працівників від 10 до 50 осіб, а ремісничими — до 10 осіб. У Болгарії цей показник становить до 50 осіб. У Японії до категорії середніх і дрібних відносять підприємства з капіталом до 0,1 млрд ієн (приблизно 700 тис. дол.) та чисельністю до 300 працівників у промисловості й будівництві; в оптовій торгівлі — до 30 млн ієн і 100 працівників; у роздрібній торгівлі та сфері послуг — до 10 млн ієн і 50 працівників. У Німеччині до малих і середніх підприємств належать фірми з чисельністю персоналу менше 300 осіб та річним оборотом до 100 млн євро [52].

В Україні основним нормативним актом, що визначає критерії класифікації підприємств за розміром (малі, середні, великі), є Господарський кодекс України (ст. 55.3) [11]. Крім того, відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [15] із змінами,

внесеними законом №996-XIV від 16.11.2018 р., підприємства для цілей бухгалтерського обліку поділяються на чотири категорії, що деталізовано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Характеристика основних категорій суб'єктів підприємницької діяльності в Україні

Категорія підприємства	Середня чисельність працівників	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Балансова вартість активів
Суб'єкти мікро-підприємництва (мікро)	< 10	< 700 тис. євро	< 350 тис. євро
Суб'єкти малого підприємництва (малі)	< 50	< 8 млн. євро	< 4 млн. євро
Суб'єкти середнього підприємництва (середні)	< 250	< 40 млн євро	< 20 млн. євро
Суб'єкти макропідприємництва (великі)	>250	>40 млн євро	> 20 млн. євро

Джерело: сформовано автором на основі Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [15].

Слід зауважити, що класифікація підприємств, передбачена чинним Законом України, не узгоджується з поділом суб'єктів підприємницької діяльності, визначеним у статті 55 Господарського кодексу України [11]. Під час віднесення підприємства до певної категорії необхідно враховувати низку важливих положень.

Зокрема:

- ✓ критерії, виражені в євро, застосовуються з урахуванням офіційного середнього курсу гривні до євро, розрахованого на підставі даних Національного банку України за відповідний рік. Як і раніше, для цього використовується середньорічний курс НБУ, про який згадується у ст. 55 Господарського кодексу України;

- ✓ новостворені підприємства визначають відповідність критеріям певної категорії на дату складання річної фінансової звітності, тобто в межах першого звітного періоду (з моменту державної реєстрації до 31 грудня поточного року) класифікація здійснюється за фактичними результатами господарської діяльності;
- ✓ якщо підприємство протягом двох послідовних років не відповідає встановленим критеріям своєї категорії, воно переводиться до іншої категорії підприємств.

Категоризація підприємств здійснюється за трьома ключовими показниками: середньою чисельністю працівників, чистим доходом від реалізації продукції (робіт, послуг) та балансовою вартістю активів. При цьому виявлено певні розбіжності між положеннями Господарського кодексу України [11] та змінами до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [15].

Так, відповідно до Господарського кодексу [11], до суб'єктів мікропідприємництва належать підприємства з річним чистим доходом до 2 млн євро, тоді як у змінній редакції Закону цей поріг знижено до 700 тис. євро. Аналогічні уточнення стосуються критеріїв для малих, середніх і великих підприємств, хоча показник середньої чисельності працівників при цьому залишається незмінним.

Таким чином, відмінності у нормативному регулюванні свідчать про потребу уніфікації критеріїв класифікації суб'єктів господарювання для забезпечення узгодженості правового поля та достовірності статистичних даних щодо структури підприємницького сектору.

Таблиця 2.2

Кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2019-2023 роках, одиниць [12]

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+, -)
Усього, одиниць, в т.ч.	1941625	1973577	1956248	1732508	1913193	-28432
суб'єкти великого підприємництва	518	512	610	494	512	-6
суб'єкти середнього підприємництва	18129	17946	17811	15037	14296	-3833
суб'єкти малого підприємництва	1922978	1955119	1937827	1716977	1898385	-24593
з них суб'єкти мікропідприємництва	1864013	1898902	1880858	1671558	1853874	-10139

Згідно даних державної служби статистики України (табл. 2.2) кількість діючих суб'єктів всіх підприємництва у 2019-2023 роках скоротилась на 28432 одиниць. Суб'єкти великого підприємництва за період 2019 – 2023 роки скоротились на 6 одиниць, суб'єкти середнього підприємництва – на 3833 одиниць, суб'єкти малого підприємництва – на 24593 одиниць, в тому числі суб'єкти мікропідприємництва – на 10139 одиниць.

Найшвидшими темпами скорочення діючих суб'єктів підприємництва спостерігалось у 2022 році, що можна пояснити початком повномасштабного вторгнення в Україну, але вже у 2023 році ми спостерігаємо збільшення їх кількості.

Таблиця 2.3

Кількість найманих працівників суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2010-2023 роках, осіб [12]

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+, -)
Усього, найманих працівників, в т.ч.	7291137	7254386	7248787	5984414	5734490	-1556647
у суб'єктів великого підприємництва	1608325	1574626	1648678	1369924	1324056	-284269
у суб'єктів середнього підприємництва	3086964	3121350	2998136	2608536	2358545	-728419
у суб'єктів малого підприємництва	2595848	2558410	2601973	2005954	2051889	-543959
з них у суб'єктів мікропідприємництва	1466325	1437663	1455124	1076459	1169785	-296540

Кількість найманих працівників суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності у 2010-2023 роках скоротилась на 1556647 осіб, в тому числі у суб'єктів великого підприємництва – на 284269 осіб, у суб'єктів середнього підприємництва – на 728419 осіб, у суб'єктів малого підприємництва – на 543959 осіб, в тому числі у суб'єктів мікропідприємництва – на 296540 осіб.

Таблиця 2.4

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства у 2019–2023 роках, млн грн [12]

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+, -)
Усього, реалізованої продукції (товарів, послуг), в т.ч.	9639730,6	10049870,8	13616793,2	11033018,1	13456367,0	3816636,4
суб'єктів великого підприємництва	3631415,3	3626388,0	5140366,8	4024267,1	4796986,4	1165571,1
суб'єктів середнього підприємництва	4168439,4	4359362,1	5900055,0	4906839,0	5990514,4	1822075,0
суб'єктів малого підприємництва	1839875,9	2064120,7	2576371,4	2101912,0	2668866,3	828990,4
з них суб'єктів мікропідприємництва	612370,4	704885,6	862346,3	672875,8	872356,5	259986,1

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств усього зросла на 3816636,4 млн грн, в тому числі обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів великого підприємництва – на 1165571,1 млн грн, обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів середнього підприємництва – на 1822075 млн грн, обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів малого підприємництва – на 828990,4 млн грн, з них обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів мікропідприємництва – на 259986,1 млн грн.

Таблиця 2.5

Витрати на персонал суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2013-2023 роках, млн грн [12]

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+, -)
Усього, витрати на персонал, в т.ч.	932378,3	1019815,1	1200751,4	1057109,9	1215093,0	282714,7
суб'єктів великого підприємництва	341807,5	360077,3	431797,5	364267,7	448365,5	106558
суб'єктів середнього підприємництва	412934,8	464615,5	553782,9	503743,5	550662,9	137728,1
суб'єктів малого підприємництва	177636,0	195122,3	215171,0	189098,7	216064,6	38428,6
з них суб'єктів мікропідприємництва	72231,4	78667,1	85521,1	68150,1	81530,1	9298,7

Витрати на персонал у всіх суб'єктів підприємництва у 2013-2023 роках усього зросли на 282714,7 млн грн, витрати на персонал суб'єктів великого підприємництва – на 106558 млн грн, витрати на персонал суб'єктів середнього підприємництва – на 137728,1 млн грн, витрати на персонал суб'єктів малого підприємництва – на 38428,6 млн грн, з них витрати на персонал суб'єктів мікропідприємництва – на 9298,7 млн грн.

Таблиця 2.6

Динаміка чистого прибутку (збитку) підприємств у 2019–2023 роках,
млн грн [12]

	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення (+, -)
Усього, чистого прибутку (збитку), в т.ч.	523779,0	68054,9	885276,5	-276277,7	427672,6	-96106,4
суб'єктів великого підприємництва	187379,5	27632,6	443849,1	-126804,6	202311,9	14932,4
суб'єктів середнього підприємництва	246950,1	65951,7	279405,7	-56358,7	237805,4	-9144,7
суб'єктів малого підприємництва	89449,4	-25529,4	162021,7	-93114,4	-12444,7	-101894,1
з них суб'єктів мікропідприємництва	14842,9	-28019,9	35796,5	-72939,8	-4780,4	-19623,3

Чистий прибуток (збиток) підприємств у 2019–2023 роках знизився на 96106,4 млн грн, чистий прибуток (збиток) суб'єктів великого підприємництва – навпаки, зріс на 14932,4 млн грн, чистий прибуток (збиток) суб'єктів середнього підприємництва знизився на 9144,7 млн грн, чистий прибуток (збиток) суб'єктів малого підприємництва знизився на 101894,1 млн грн, з них чистий прибуток (збиток) суб'єктів мікропідприємництва знизився на 19623,3 млн грн.

2.2. Тенденції розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності

І. В. Богатирьов розробив одну з найбільш комплексних класифікацій форм прояву розвитку підприємства, яка охоплює як соціальні, так і економічні аспекти функціонування суб'єкта господарювання. Згідно з його

підходом, види розвитку підприємства систематизовано за такими ознаками [4]:

За масштабом змін у соціально-економічній системі підприємства:

загально-корпоративний розвиток — охоплює сукупність трансформацій, що відбуваються в межах усієї соціально-економічної системи підприємства під впливом системних процесів;

внутрішньо-корпоративний (локальний) розвиток — відображає зміни, що стосуються окремих складових системи: соціально-економічної, структурно-функціональної та організаційно-функціональної.

За якістю змін:

- ✓ прогресивний розвиток — процеси, що забезпечують підвищення ефективності функціонування виробничо-комерційної системи підприємства, покращення якості його діяльності;
- ✓ регресивний розвиток — процеси, які призводять до зниження ефективності або стагнації у функціонуванні підприємства, тобто рух «від вищого до нижчого» рівня розвитку.

Залежно від об'єкта змін:

- ✓ організаційний розвиток — сукупність трансформацій, спрямованих на вдосконалення або погіршення системи управління діяльністю підприємства, включно зі структурними та функціональними змінами;
- ✓ техніко-технологічний розвиток — зміни в технічній і технологічній системах підприємства, що визначають рівень інноваційності виробничих процесів і технічної ефективності;
- ✓ соціальний розвиток — зміни, які сприяють формуванню сприятливого соціально-психологічного клімату на підприємстві та його переходу на якісно новий рівень соціальної взаємодії;
- ✓ економічний розвиток — сукупність безперервних змін, що впливають на вдосконалення методів і форм господарювання, економічних розрахунків та управління фінансовими потоками.

Економічний розвиток у країнах із ринковою економікою має циклічний характер, що проявляється у чергуванні періодів піднесення і спаду. Хоча загальна динаміка спрямована на зростання добробуту, окремі фази розвитку супроводжуються кризами, депресіями та зниженням рівня зайнятості. Це зумовлює необхідність подальшого дослідження соціально-економічного розвитку підприємств із позицій циклічності, поглиблення теоретичних підходів і вдосконалення практичних інструментів прогнозування напрямів розвитку промислових підприємств [3].

В Україні практика формування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі переважно зосереджена у великих агрохолдингах, зокрема з іноземними інвестиціями, які запроваджують власні моделі соціальної відповідальності. З метою поширення соціально відповідального підприємництва та формування стратегій розвитку соціально-економічного механізму в аграрній сфері доцільно адаптувати досвід великих підприємств і забезпечити його практичне впровадження на рівні малих і середніх суб'єктів господарювання [37].

Для емпіричного дослідження середніх і малих підприємств було відібрано 30 підприємств Черкаської та Київської областей (по 15 з кожного регіону). Загалом у Черкаській області функціонує близько 22 251 суб'єкт підприємницької діяльності, а в Київській — 22 020 суб'єктів. Досліджувані підприємства різняться за масштабом діяльності (мікро-, малі, середні та великі) і ступенем соціальної орієнтованості.

Результати опитування свідчать, що ключовими елементами соціально-економічного механізму підприємницької діяльності є:

- ✓ мотивація працівників (Черкаська область — 95 %, Київська — 98 %);
- ✓ забезпечення безпеки праці (Черкаська — 76 %, Київська — 83 %);
- ✓ підвищення кваліфікації персоналу (Черкаська — 62 %);
- ✓ соціальні програми та соціальні пакети (Київська — 75 %);
- ✓ запровадження морального кодексу поведінки (Київська — 55 %).

Отримані результати підтверджують важливість інтеграції соціальних чинників у систему управління підприємницькою діяльністю для забезпечення сталого розвитку економіки.

Рис. 2.1. Частка вагомих показників соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності аграрного сектора Черкаської і Київської областей за результатами опитувань, 2024 р., %

Джерело: побудовано автором на основі анкетного опитування 2024 р. (Дод. А)

Найменш поширеними проявами локальної соціальної відповідальності на підприємствах визнано такі напрями: забезпечення гендерної рівності (Черкаська область – 8 %, Київська область – 10 %), залучення працівників до процесу ухвалення управлінських рішень (Черкаська область – 8,6 %, Київська область – 10,5 %), а також запровадження заборони на куріння у робочих приміщеннях (Черкаська область – 12 %, Київська область – 14,5 %) та інші подібні ініціативи.

Водночас найбільш вагомими мотиваційними чинниками реалізації соціальної відповідальності підприємницької діяльності визначено:

- ✓ пільгове оподаткування та кредитування (Черкаська область – 92 %, Київська область – 98,8 %);
- ✓ підвищення репутації підприємства та визнання його бренду (Черкаська область – 66 %, Київська область – 78 %);
- ✓ налагодження співпраці з великими підприємствами (Черкаська область – 45 %, Київська область – 53 %).

Натомість найменший вплив на мотивацію мають такі чинники, як отримання грантів (Черкаська область – 15 %, Київська область – 25 %) та участь у бізнес-семінарах (Черкаська область – 14 %, Київська область – 20 %). Це пояснюється низьким рівнем залучення підприємств до таких форм підтримки, хоча саме вони становлять додатковий потенціал для розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Частка найвагоміших показників, що є передумовою соціальної відповідальності підприємницької діяльності за результатами опитувань, 2024 р., %

Джерело: побудовано автором на основі анкетного опитування 2024 р. (Дод. А)

Виявлено ключові форми реалізації соціальної відповідальності в межах функціонування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності підприємств Черкаської та Київської областей (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Вагомість значення досліджуваних підприємств Черкаської та Київської областей для розвитку соціально-економічного механізму, %

Напрямок соціальної відповідальності	Черкаська область	Київська область
Вчасна виплата заробітної плати	92,0	98,2
Регулярне підвищення заробітної плати	70,0	85,2
Відсутність дискримінації	100,0	100,0
Підвищення кваліфікації для працівників	72,1	83,0
Гнучкий графік роботи	10,5	20,8
Проведення тренінгів, семінарів	5,3	20,6
Медичне страхування	2,1	10,6
Безкоштовні чай, кава	10,3	20,9
Додаткове фінансове заохочення для працівників	20,3	32,0
Спонсорська допомога	39,2	45,9
Бюджетування соціальних і екологічних програм	12,0	15,0
Зменшення викидів у довкілля	30,6	39,0
Упровадження енергоощадних технологій	21,0	41,0
Поінформованість про підприємство на сайті	14,0	16,0

Джерело: побудовано автором на основі анкетного опитування 2024 р. (Дод. А)

Більшість опитаних підприємств (згідно результатів анкетування Додаток А) реалізує у межах соціальної відповідальності такі заходи, як своєчасна виплата заробітної плати (92 % у Черкаській області та 98,2 % у Харківській), забезпечення недопущення дискримінації (100 % за оцінками всіх респондентів), регулярне підвищення заробітної плати (70 % та 85,2 % відповідно), організація підвищення кваліфікації працівників (72,1 % та 83,0 % відповідно), надання спонсорської підтримки (39,2 % і 45,9 % відповідно), а також зменшення обсягів шкідливих викидів у довкілля (30,6 % та 39,0 % відповідно). Водночас найменш поширеними є заходи, пов'язані з формуванням бюджету соціальних і екологічних програм (12 % та 15,0 % відповідно), проведенням тренінгів і семінарів (5,3 % – Черкаська область) та запровадженням медичного страхування (2,1 % – Черкаська область, 10,6 % – Харківська область).

* Складено автором

Рис. 2.3. Стратегічні вектори, інструменти розвитку та джерела фінансування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності

Отже, соціально-економічний механізм підприємницької діяльності на нашу думку повинен містити стратегічні вектори та інструменти розвитку підприємницької діяльності, джерела їх фінансування та сприятливу державну політику розвитку підприємницької діяльності.

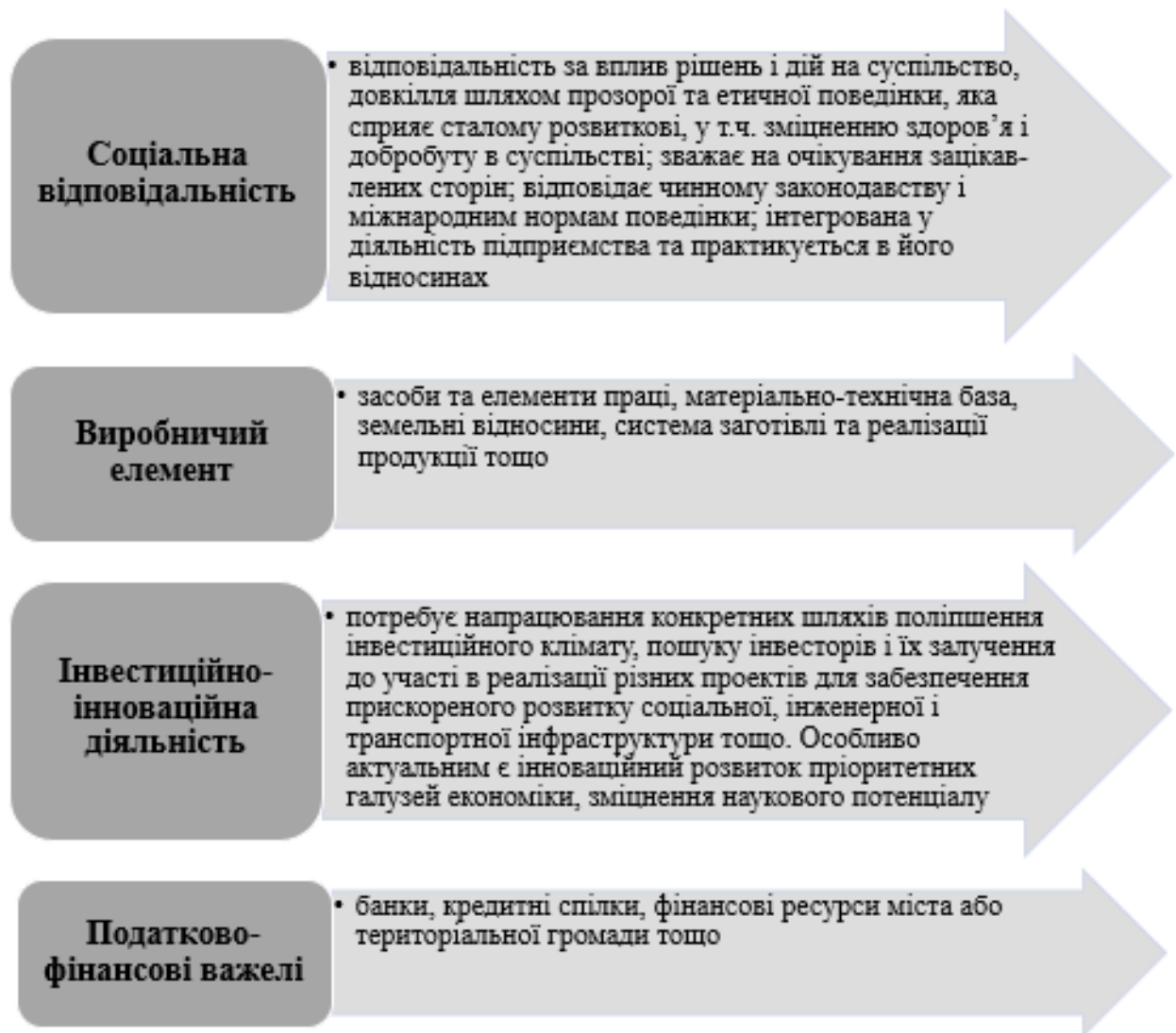

Рис. 2.4. Блоки соціально-економічний механізму підприємницької діяльності

Отже, до соціально-економічного механізму підприємницької діяльності входять такі блоки:

- соціальна відповідальність;
- виробничий елемент;
- інвестиційно-інноваційна діяльність;
- податково-фінансові важелі.

Згідно з результатами дослідження, проведеного Центром розвитку корпоративної соціальної відповідальності [47; 51; 52], було встановлено, що значна частка підприємств, які на початку опитування позиціонували себе як соціально відповідальні, відзначили позитивний ефект від упровадження

соціальних програм і заходів (рис. 2.5). Застосування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в Україні сприяє суттєвому покращенню ставлення працівників до підприємства (86,7 %), забезпечує суспільну користь (79,4 %), підвищує імідж компаній (72,5 %), покращує економічні результати діяльності (64,0 %) та стимулює зростання кількості впроваджених інновацій (41,3 %).

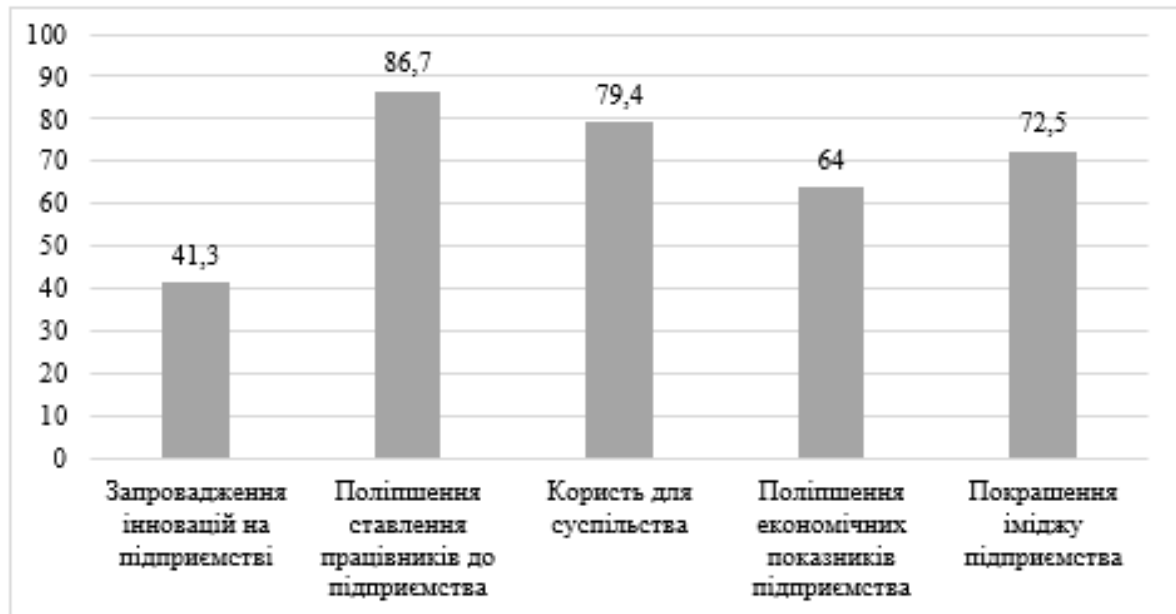

Рис. 2.5. Рівень конкурентних переваг соціально-економічного механізму підприємницької діяльності, %

Джерело: сформовано автором за джерелом [52].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Протягом останніх двадцяти п'яти років економіка України зазнала суттєвого спаду — обсяги виробництва скоротилися на 60 % порівняно з рівнем 1991 року, що призвело до переміщення країни з десятого на останнє місце серед європейських держав. Водночас у 1991 році за рівнем індустріального розвитку Україна посідала п'яте місце в Європі. Частка України у світовому ВВП зменшилася з 1,3 % у 1991 році до 0,17 % у 2015 році. За масштабами скорочення макроекономічних показників країна продемонструвала найгірші результати за період незалежності: номінальний ВВП у доларовому еквіваленті знизився більш ніж удвічі — з 183,31 млрд дол. США у 2013 році до 90,615 млрд дол. США у 2017 році. У 2017 році реальний ВВП скоротився на 9,9 %, а обсяги експорту товарів і послуг зменшилися на 30 %, що стало найнижчим показником за всю історію незалежності. У 2014–2017 роках сукупний рівень інфляції досяг близько 80 %, що є найвищим показником від часу запровадження національної валюти [37].

Експерти Всесвітнього економічного форуму ідентифікували глобальні ризики найближчого десятиліття за рівнем ймовірності та ступенем впливу на світове співтовариство. Для України серед інтегральних ризиків виділено такі: неефективність державного управління, критичне боргове навантаження («борговий зашморг»), обмежений доступ до фінансових ресурсів через недосконалість кредитного механізму, а також значні масштаби втрати людського капіталу.

З метою інтеграції у світовий економічний простір та наближення рівня життя населення до європейських стандартів в Україні було схвалено Доктрину збалансованого розвитку «Україна–2030», яка передбачає реалізацію близько 62 реформ і державних програм. У сфері сільського господарства ключовими напрямками визначено: дерегуляцію та розвиток

підприємництва, стимулювання малого і середнього бізнесу, удосконалення земельного законодавства, розвиток сільського господарства та рибальства, підвищення безпечності та якості харчових продуктів, захист прав споживачів і зміцнення соціальної відповідальності бізнесу [44; 45].

З урахуванням сучасних викликів ринку та глобальних трансформаційних процесів, суб'єктам підприємницької діяльності, які прагнуть зберегти конкурентоспроможність і забезпечити стійкий розвиток, необхідно орієнтувати свою діяльність на інноваційні підходи. Стратегічні пріоритети підприємств мають бути зосереджені на реагуванні на ринкові виклики та адаптації до новітніх тенденцій у відповідних галузях економіки.

Стратегія підприємницької діяльності визначається як довгостроковий курс розвитку підприємства, спрямований на досягнення поставлених цілей в умовах динамічного ринкового середовища. Вона забезпечує орієнтири розвитку, визначає напрями підвищення конкурентоспроможності, задоволення потреб споживачів і підвищення ефективності операційної діяльності. Стратегічне управління охоплює ключові сфери функціонування підприємства, зокрема маркетинг, фінансові результати, операційну ефективність, капітальні інвестиції та соціальну політику [32].

Отже, ефективне управління соціально-економічним механізмом підприємницької діяльності та формування стратегії його розвитку мають базуватися на поєднанні принципів, інструментів і механізмів, що формують цілісну концепцію досягнення запланованих соціально-економічних, екологічних і духовних результатів.

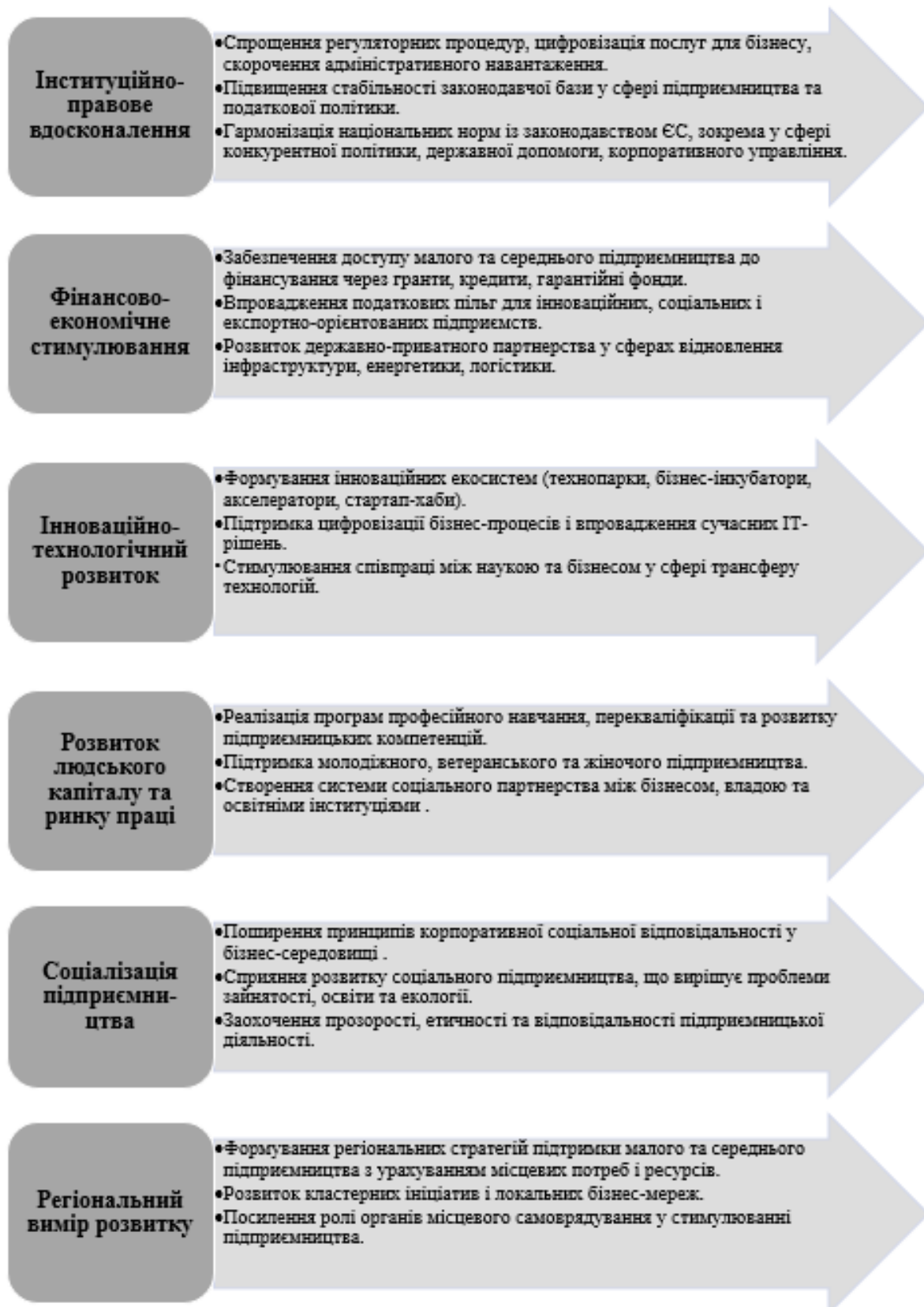

Рис. 3.1 Напрями удосконалення розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності

Напрями удосконалення розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності:

1. Інституційно-правове вдосконалення

- Спрощення регуляторних процедур, цифровізація послуг для бізнесу, скорочення адміністративного навантаження.
- Підвищення стабільності законодавчої бази у сфері підприємництва та податкової політики.
- Гармонізація національних норм із законодавством ЄС, зокрема у сфері конкурентної політики, державної допомоги, корпоративного управління.

2. Фінансово-економічне стимулювання

- Забезпечення доступу малого та середнього підприємництва до фінансування через гранти, кредити, гарантійні фонди.
- Впровадження податкових пільг для інноваційних, соціальних і експортно-орієнтованих підприємств.
- Розвиток державно-приватного партнерства у сферах відновлення інфраструктури, енергетики, логістики.

3. Інноваційно-технологічний розвиток

- Формування інноваційних екосистем (технопарки, бізнес-інкубатори, акселератори, стартап-хаби).
- Підтримка цифровізації бізнес-процесів і впровадження сучасних ІТ-рішень.
- Стимулювання співпраці між наукою та бізнесом у сфері трансферу технологій.

4. Розвиток людського капіталу та ринку праці

- Реалізація програм професійного навчання, перекваліфікації та розвитку підприємницьких компетенцій.
- Підтримка молодіжного, ветеранського та жіночого підприємництва.
- Створення системи соціального партнерства між бізнесом, владою та освітніми інституціями.

5. Соціалізація підприємництва

- Поширення принципів корпоративної соціальної відповідальності у бізнес-середовищі.
- Сприяння розвитку соціального підприємництва, що вирішує проблеми зайнятості, освіти та екології.
- Заохочення прозорості, етичності та відповідальності підприємницької діяльності.

6. Регіональний вимір розвитку

- Формування регіональних стратегій підтримки малого та середнього підприємництва з урахуванням місцевих потреб і ресурсів.
- Розвиток кластерних ініціатив і локальних бізнес-мереж.
- Посилення ролі органів місцевого самоврядування у стимулюванні підприємництва.

Пріоритетні напрями державної політики

- Інституційна модернізація органів влади, які регулюють підприємницьку діяльність.
- Інтеграція в європейський економічний простір та орієнтація на стандарти сталого розвитку.
- Підтримка підприємницьких ініціатив у процесі післявоєнної відбудови та локалізації виробництва.

Очікувані результати реалізації вдосконаленого механізму

- Зростання кількості активних підприємств, особливо серед малого та середнього бізнесу.
- Підвищення рівня зайнятості та доходів населення.
- Поліпшення інвестиційного клімату та конкурентоспроможності економіки.
- Розвиток інноваційного та соціально орієнтованого підприємництва.

Отже, удосконалення соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в Україні має базуватись на комплексному підході, який поєднує правові, фінансові, освітні та соціальні заходи.

Головною метою є створення сприятливого середовища для сталого розвитку підприємництва, підвищення його ролі як ключового драйвера економічного зростання й соціальної інтеграції [28].

З метою удосконалення розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності доцільним є внесення змін до чинного нормативно-правового поля України [25; 26; 28].

Першим етапом пропонується законодавче закріплення єдиного визначення поняття та змісту соціального підприємництва. Зокрема, до Господарського кодексу України доцільно внести доповнення до глави 4, визначивши основні ознаки соціального підприємництва:

соціальна мета діяльності суб'єкта господарювання має бути закріплена в його установчих або договірних документах;

не менше 30 % прибутку (доходу) підприємства спрямовується на досягнення соціальної мети, у тому числі шляхом працевлаштування представників соціально вразливих груп населення;

обов'язковість публічного щорічного звітування про результати соціальної діяльності;

застосування демократичних принципів управління або передача частини прибутку на соціальні цілі іншим суб'єктам, що діють у цій сфері;

забезпечення працевлаштування не менше 50 % осіб із вразливих категорій серед штатних працівників за умови, що їхній фонд оплати праці становить щонайменше 25 % від загального фонду оплати праці підприємства.

До глави 7 Кодексу пропонується додати статтю «Управління соціальним підприємством», у якій визначити, що управління таким підприємством має ґрунтуватися на принципах демократичного прийняття рішень, зокрема:

наявність виборного органу управління з регулярним оновленням його складу;

прозорість процедур ухвалення рішень та участь трудового колективу в процесі управління;

створення наглядової ради, уповноваженої контролювати реалізацію соціальних ініціатив [34].

Окрім того, пропонується додати статтю «Звітність соціального підприємства», яка передбачатиме добровільне оприлюднення щорічного звіту про соціальну діяльність підприємства. Такий звіт повинен містити інформацію щодо напрямів соціальної діяльності, цільових груп, досягнутих результатів (у тому числі у вартісному вимірі), а також прогнози на наступний період, результати аудиту та висновки контрольних органів.

Другим етапом є удосконалення механізмів державної підтримки соціального бізнесу. Зокрема:

до ч. 2 ст. 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» варто додати пункт «підтримка соціального підприємництва» [34];

розширити дію Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» на суб'єкти соціального підприємництва;

доповнити ч. 2 ст. 15 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» положенням, що дозволяє соціальним підприємствам орендувати державне й комунальне майно без проведення аукціону;

у ст. 16 Закону України «Про публічні закупівлі» передбачити, що результати соціального підприємництва можуть враховуватись як критерії під час визначення переможців публічних закупівель і конкурсів [32].

Третім етапом пропонується запровадити механізми державного стимулювання розвитку соціального підприємництва шляхом податкових пільг. Зокрема, внести зміни до Податкового кодексу України:

доповнити ст. 142 положенням про звільнення від оподаткування прибутку, отриманого від реалізації товарів, робіт чи послуг соціальними підприємствами (за винятком підакцизних товарів);

у ст. 197 передбачити звільнення від ПДВ операцій із постачання товарів та послуг, що виробляються або надаються підприємствами соціального підприємництва [13].

Запропонований поетапний підхід до оновлення нормативно-правової бази — від упровадження окремої дефініції «соціального підприємництва» до формування механізмів державної та суспільної підтримки — може стати каталізатором розвитку ефективного та конкурентоспроможного соціального бізнесу в Україні. Така модель гармонійно поєднує європейські підходи з національними соціально-економічними реаліями.

Формування стратегії розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності має здійснюватися з урахуванням різних рівнів функціонування економіки (мега-, макро-, мезо- та мікрорівень), що забезпечує можливість довгострокового прогнозування та планування. Для створення дієвої стратегії й ефективної системи управління соціально-економічним механізмом кожен суб'єкт господарювання повинен дотримуватися принципів соціальної відповідальності.

Попри зростання активності українських підприємств у сфері соціального підприємництва, залишаються низка проблем, що зумовлюють недостатній рівень розвитку соціально-економічного механізму, зокрема нормативно-правові прогалини, відсутність фінансових стимулів і слабкий розвиток інституційної підтримки.

ВИСНОВКИ

Отже, соціально-економічний механізм підприємницької діяльності — це система економічних, соціальних, правових та інституційних інструментів, які забезпечують ефективне функціонування та розвиток підприємництва. Його вдосконалення спрямоване на підвищення конкурентоспроможності бізнесу, стимулювання інновацій, забезпечення зайнятості населення та соціальної стабільності.

З урахуванням сучасних викликів ринку та глобальних трансформаційних процесів, суб'єктам підприємницької діяльності, які прагнуть зберегти конкурентоспроможність і забезпечити стійкий розвиток, необхідно орієнтувати свою діяльність на інноваційні підходи. Стратегічні пріоритети підприємств мають бути зосереджені на реагуванні на ринкові виклики та адаптації до новітніх тенденцій у відповідних галузях економіки.

Ефективне управління соціально-економічним механізмом підприємницької діяльності та формування стратегії його розвитку мають базуватися на поєднанні принципів, інструментів і механізмів, що формують цілісну концепцію досягнення запланованих соціально-економічних, екологічних і духовних результатів.

Отже, до соціально-економічного механізму підприємницької діяльності входять такі блоки:

- соціальна відповідальність;
- виробничий елемент;
- інвестиційно-інноваційна діяльність;
- податково-фінансові важелі.

Згідно з результатами дослідження, проведеного Центром розвитку корпоративної соціальної відповідальності [47; 51; 52], було встановлено, що значна частка підприємств, які на початку опитування позиціонували себе як соціально відповідальні, відзначили позитивний ефект від упровадження

соціальних програм і заходів (рис. 2.5). Застосування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в Україні сприяє суттєвому покращенню ставлення працівників до підприємства (86,7 %), забезпечує суспільну користь (79,4 %), підвищує імідж компаній (72,5 %), покращує економічні результати діяльності (64,0 %) та стимулює зростання кількості впроваджених інновацій (41,3 %).

В Україні практика формування соціально-економічного механізму підприємницької діяльності в аграрному секторі переважно зосереджена у великих агрохолдингах, зокрема з іноземними інвестиціями, які запроваджують власні моделі соціальної відповідальності. З метою поширення соціально відповідального підприємництва та формування стратегій розвитку соціально-економічного механізму в аграрній сфері доцільно адаптувати досвід великих підприємств і забезпечити його практичне впровадження на рівні малих і середніх суб'єктів господарювання.

У структурі соціально-економічного механізму підприємницької діяльності доцільно виокремлювати систему узагальнених принципів, методів і способів пізнання та регулювання соціально-економічних процесів, що супроводжують розвиток підприємництва. В умовах ринкової економіки провідна роль у системі управління підприємницькою діяльністю належить економічним методам, адже саме вони забезпечують реалізацію матеріальних інтересів суб'єктів господарювання.

Для емпіричного дослідження середніх і малих підприємств було відібрано 30 підприємств Черкаської та Київської областей (по 15 з кожного регіону). Загалом у Черкаській області функціонує близько 22 251 суб'єкт підприємницької діяльності, а в Київській — 22 020. Досліджувані підприємства різняться за масштабом діяльності (мікро-, малі, середні та великі) і ступенем соціальної орієнтованості.

Результати опитування свідчать, що ключовими елементами соціально-економічного механізму підприємницької діяльності аграрного сектору є:

- ✓ мотивація працівників (Черкаська область — 95 %, Київська — 98 %);

- ✓ забезпечення безпеки праці (Черкаська — 76 %, Київська — 83 %);
- ✓ підвищення кваліфікації персоналу (Черкаська — 62 %);
- ✓ соціальні програми та соціальні пакети (Київська — 75 %);
- ✓ запровадження морального кодексу поведінки (Київська — 55 %).

Отримані результати підтверджують важливість інтеграції соціальних чинників у систему управління підприємницькою діяльністю для забезпечення сталого розвитку економіки.

Запропонований поетапний підхід до оновлення нормативно-правової бази — від упровадження окремої дефініції «соціального підприємництва» до формування механізмів державної та суспільної підтримки — може стати каталізатором розвитку ефективного та конкурентоспроможного соціального бізнесу в Україні. Така модель гармонійно поєднує європейські підходи з національними соціально-економічними реаліями.

Формування стратегії розвитку соціально-економічного механізму підприємницької діяльності має здійснюватися з урахуванням різних рівнів функціонування економіки (мега-, макро-, мезо- та мікрорівень), що забезпечує можливість довгострокового прогнозування та планування. Для створення дієвої стратегії й ефективної системи управління соціально-економічним механізмом кожен суб'єкт господарювання повинен дотримуватися принципів соціальної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ангел Є., Гудік А. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. 2024.
2. Асоціація міст України. Роль місцевого самоврядування у підтримці бізнесу, 2023.
3. Баришполь Н. С., Бондаренко С. М. Підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2017. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5610> (дата звернення: 03.07.2025).
4. Богатирьов, І.О. Управління розвитком підприємства (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України): автореф. дис. кан. екон. наук. – К., – 2014. – 28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://librar.org.ua>
5. Богацька Н. М., Вітковська А. С., Крупська В. А. Напрями підвищення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах. 2020. № 15. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139/article/view/6088> (дата звернення: 03.08.2025).
6. Браунагель А. В., Анфілов Д.Ю. Соціальне підприємництво як сучасний вектор розвитку економіки. економіка та суспільство. [Електронний ресурс]. Випуск № 38. 2022. file:///C:/Users/user/Downloads/1330-Текст%20статті-1283-1-10-20220613.pdf
7. Галушка З.І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/ua/archives/2704>
8. Гальчинський А. Інноваційна політика в системі економічного розвитку України. – К.: КНЕУ, 2021. С. 55 – 63.
9. Горішна Н.М. Феномен соціального підприємництва: сутність і критерії. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2016. № 2(39). С. 58–60.

10. Господарський Кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144.
11. Господарський кодекс України. ВВР, 2003, № 18, С. 144.
12. Державна служба статистики України. *Офіційний сайт*. – <https://ukrstat.gov.ua>
13. Дія. Бізнес. *Аналітика цифрової трансформації МСП*, 2024.
14. Завадських Г.М., ~~Тебенко~~ В.М. Практичні аспекти становлення соціального підприємництва в Україні. URL: https://www.businessinform.net/article/?year=2020&abstract=2020_11_0_177_185
15. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».
16. Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні».
17. Злидень І. М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємства. Економіка: проблеми теорії і практики. 2014. ~~Вип.~~ 213: Том 1. С. 75–81.
18. ~~Каличева~~ Н.Є. Проблеми та перспективи розвитку економіки України в сучасній світовій економічній системі. Наука й економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – Хмельницький: ПВНЗ «Хмельницький економічний університет», 2015. – ~~Вип.~~ – № 4 (40). - С. 117 – 120.
19. ~~Кваснюк~~ Б.Є. *Економічне зростання та державна політика в Україні*. – К.: Наукова думка, 2022.
20. ~~Кифяк~~ В.І., ~~Малиш~~ Л.Б. Соціальне підприємництво: проблеми та перспективи. [Електронний ресурс]. URL: http://www.businessinform.net/export_pdf/business-inform-2020-5_0-pages-275_280.pdf
21. Комарова О. А. Пріоритетні напрямки удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку освітнього потенціалу суспільства.

- Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки» : 36. наук. праць. Х. : ХНАУ, 2021. С. 107-113.
22. Кузнецов А. Сутність соціально-економічного розвитку. Теоретико-методологічний аспект // Вісник державної служби України. – 2024. – №1 – С. 45.
 23. Матвієнко-Біляєва Г.Л. Розвиток та становлення соціального підприємництва та соціальної відповідальності в сучасних умовах. Економіка та суспільство. 2016. № 7. С. 390–394.
 24. Матвієнко-Біляєва Г.Л. Соціальне підприємництво: ефективний гібридний бізнес феномен. [Електронний ресурс]. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/64.pdf
 25. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ponad-67-mlrd-griven-bankivskih-kreditiv-otrimali-127-tis-agropidpriyemstv-cogo-roku-na-rozvitok> (дата звернення: 19.09.2025).
 26. Міністерство економіки України. *Аналітичні огляди стану підприємництва в Україні*, 2024.
 27. Міністерство освіти і науки України. *Програми розвитку підприємницьких компетенцій*, 2023.
 28. Міністерство цифрової трансформації України. *Звіт про реформу дерегуляції*, 2024.
 29. Овсянюк-Бердаліна О.Ф. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації. [Електронний ресурс]. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2016ua/33.pdf
 30. Олексенко Р.І. Краскова І.О., Поліщук М.М. Функції та роль маркетингу в сучасних умовах господарювання. [Електронний ресурс]. Ефективна економіка. – 2018. – № 11. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>

31. Підтримати український бізнес, який продовжує працювати й розвиватись, попри війну. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/nashe-zavdannia-pidtrymaty-ukrainskyi-biznes-iakyi-prodovzhuie-pratsiuvaty-i-rozvyvatys-popry-viinu-iuliia-svyrydenko> (дата звернення: 19.09.2025).
32. Піжук О.І. Цифрова трансформація економіки як основа формування її конкурентоспроможності. URL: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/1922/1/Pizhuk.pdf>
33. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#text> (дата звернення: 19.09.2025).
34. Програма розвитку ООН. *Доповідь про розвиток підприємництва в умовах відбудови України*, 2023.
35. Проект Закону України «Про стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва», 2023. [Електронний ресурс]. <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/LawmakingActivity/deputies/8806/10>
36. Регіональні стратегії розвитку МСП, затверджені ОДА, 2023–2024 рр.
37. Рейтинг 45 найбільших аграрних холдингів України. [Електронний ресурс]. URL: <https://landlord.ua/rejtingi/rejting-krupneyshih-agroholdingov/> (дата звернення 06.07.2025).
38. Римкіна М.С. Методичні основи оцінювання соціально-економічного розвитку підприємства. Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 9. – С. 60–65.
39. Ринок праці України: сьогодення і тенденції майбутнього. [Електронний ресурс]. URL: <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-sogodennya-i-tendentsiyi-ajbutnogo/> (дата звернення: 03.09.2025).
40. Семикіна М. В. Мотивація праці: нова парадигма в умовах конкурентного середовища. Чернігівський науковий часопис. Серія 1 «Економіка і управління». Чернігів, 2021. Вип. № 2(2). С. 118-126.

41. Сіденко В. *Інституційна модернізація економіки України*. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2022.
42. Скорук О. В. Стан та проблеми розвитку підприємництва в Україні. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2016. Вип. 2. С. 107–110.
43. Соціальне підприємництво в Україні. Економіко-правовий аналіз. Інтернет ресурс. [Електронний ресурс]. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian_0.pdf
44. Стратегія «Україна – 2030»: вектор розвитку – інтеграція в ЄС. [Електронний ресурс]. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf (дата звернення: 01.02.2025).
45. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-sferi-innovacijnoyi-diyalnosti-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 18.06.2025).
46. Ткаченко О. А. Удосконалення системи мотивації праці в умовах інноваційного розвитку економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика». Кіровоград, 2014. 20 с.
47. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток: сутність та видові прояви. Ефективна економіка. – 2022. – №6. – С. 5.
48. Фіщенко О. М. Формування механізму мотивації інноваційної діяльності підприємства. [Електронний ресурс]. URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek7-3-2010-PDF/084-92.pdf.
49. Чернега І.І. Соціально-економічний механізм підприємницької діяльності в аграрному секторі України: виклики та можливості. Монографія. Умань, 2020. 406 с.
50. Швед Т. В., Біла І. С. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 8. [Електронний ресурс]. URL:

https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/70.pdf (дата звернення: 03.07.2025).

51. Що відбувається на ринку праці в Україні: основні тенденції. [Електронний ресурс]. URL : <https://texty.org.ua/fragments/106893/showvidbuvayetsya-na-rynku-praci-v-ukrayini-osnovni-tendenciyi> (дата звернення: 03.08.2025).
52. Як українські компанії впроваджують цілі сталого розвитку – 2018. [Електронний ресурс]. URL: <http://qps.ru/tabaw> (дата звернення: 06.07.2025).

Додаток А

АНКЕТА

Для дослідження формування соціально-економічного механізму в розрізі соціальної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності (середні та малі підприємства)

Шановні панове!

В межах проведення дослідження і визначення ключових факторів впливу на управління соціально-економічним механізмом підприємницької діяльності проводиться опитування думки учасників підприємницької діяльності про розуміння соціальної відповідальності і соціально-економічного механізму в цілому.

За підсумками даного дослідження буде розроблено перелік заходів для сприяння розвитку соціально-економічного механізму. Запрошуємо керівників середніх та малих підприємств і науковців взяти участь в даному опитуванні.

Будь ласка, дайте відповідь на ряд питань. Заповнення анкети займе у Вас до 15 хвилин.

Опитування є анонімним і суворо конфіденційним, всі отримані результати будуть використовуватися тільки в узагальненому вигляді.

Заздалегідь дякуємо за участь в дослідженні!

1. Чи є, на Вашу думку, наведені нижче заходи частиною соціальної відповідальності суб'єкта підприємницької діяльності? (Поставте, будь-ласка, знак + біля відповідних пунктів)

Поліпшення умов праці для працівників	
Підвищення кваліфікації (проведення відповідних тренінгів, семінарів для працівників)	
Безпека праці	
Соціальні програми та соціальні пакети	
Розвиток системи заохочень	
Введення морального кодексу поведінки	
Заборона куріння на робочому місці	
Залучення працівників до прийняття управлінських рішень	
Надання роботи людям з особливими потребами	
Надання працівникам додаткових вихідних для проведення соціальної діяльності	
Тендерна рівність	
Укладання колективного договору	
Мотивація працівників	

продовження дод. А

2. Які стимули є мотивуючими чинниками для розвитку соціальної відповідальності? (Поставте, будь-ласка, знак + біля відповідних пунктів)

Визнання (імідж)	
Участь у виставках, семінарах за рахунок спонсорів	
Зв'язки з великими підприємствами	
Пільгове оподаткування, кредитування тощо	
Наявність грантів	
Безкоштовне консультування	
Участь у бізнес-мережах (форумах)	

3. Оцініть за бальною шкалою позитивний вплив соціальної відповідальності на результативність підприємницької діяльності (10-бальна шкала)

Підвищення іміджу підприємства	
Підвищення конкурентоспроможності підприємства	
Підвищення прибутковості підприємства та рівня рентабельності	
Стратегічне планування	
Залучення інвесторів	
Підвищення попиту на продукцію	
Взаємодія з громадою	
Управління ризиками підприємства	
Підвищення продуктивності праці	
Нові технології (інновації)	
Зменшення плинності кадрів	
Підвищення якості продукції	
Біобезпека продукції	
Підвищення рівня інфраструктури місцевості	
Додаткова вартість, що припадає на кожного працівника	

4. Як Ви вважаєте, що повинно стимулювати розвиток соціальної відповідальності у підприємстві? (Поставте, будь-ласка, знак + біля відповідних пунктів)

Пільгове кредитування для аграрних підприємств, які впроваджують соціальну відповідальність	
Зменшення рівня державного втручання у соціальну відповідальність підприємств	
Позитивні приклади впровадження соціальної відповідальності інших аграрних підприємств	
Власна соціальна відповідальність (відповідальність лідера аграрного підприємства)	
Результативність від впровадження соціальної відповідальності на аграрних підприємствах	
Пропозиції місцевих органів влади щодо запровадження соціальної відповідальності (соціальне партнерство)	
Публічне визнання аграрних підприємств, які впроваджують соціальну відповідальність	
інвестори	
Держава (на законодавчому рівні - закони, концепції)	
Наявність банку соціальних програм	

продовження дод. А

5. Які, на Вашу думку, є перешкоди при впровадженні соціальної відповідальності у підприємницьку діяльність? (Постаєте, будь-ласка, знак + біля відповідних пунктів)

Брак коштів	
Низький рівень обізнаності щодо принципів соціальної відповідальності	
Податкове навантаження	
Низький рівень державного нормативно-правового регулювання	
Незацікавленість у веденні соціальної відповідальності	
Низький рівень контролю за використанням коштів	
Відсутність організацій та підприємств, які б спонукали до ведення соціальної відповідальності	

6. Ступінь соціальної відповідальності у підприємницькій діяльності за напрямками. (Поставте, будь-ласка, знак + біля відповідних пунктів)

Ніколи не затримуюмо заробітної плати	
Регулярно підвищуємо заробітну плату	
Відсутність дискримінації	
Підвищення кваліфікації для працівників	
Гнучкий графік роботи	
Проведення тренінгів, семінарів	
Участь працівників у обговоренні виробничих питань	

7. Оцініть за бальною шкалою результативність соціальної спрямованості підприємницької діяльності (10-бальна шкала), 2024 р.

Якість продукції згідно НАССР	
Можливість поповнення зіпсованої продукції	
Сертифікати якості	
Нагороди	
Відсутність судових позовів	
Реалізація продукції	
Зниження ціни на продукцію	

8. Оцініть за бальною шкалою результативність соціальної відповідальності підприємницької діяльності перед робітниками (10-бальна шкала), 2024 р.

Чисельність працівників	
Кількість працівників, які мають медичну страховку	
Кількість працівників, яким виплачено соціальні пільги та страховку	
Кількість працівників, яким надано путівки в пансіонати і дитячі табори	
Програми підвищення кваліфікації і перепідготовки	
Інтенсивність перепідготовки і кваліфікації	
Освітній рівень працівників	
Розвиток корпоративних комунікацій, допомога працівників у прийнятті рішень, соціально-відповідальна реструктуризація	
Відповідність середній заробітній платі по регіону	
ротация кадрів	
Виробниче каліцтво	

продовження дод. А

9. Оцініть за бальною шкалою результативність соціальної відповідальності підприємницької діяльності щодо органів державної влади (10-бальна шкала), 2024 р.

Участь у підтримці і розвитку інфраструктури сільської території	
Співпраця з органами державної власності щодо розвитку території	
Збереження і розвиток ЖКГ	
Нагороди, подяки	
Відсутність судових позовів	
Приватно-державне партнерство	

10. Оцініть за бальною шкалою результативність соціальної відповідальності з екологічної точки зору (10 бальна шкала), 2024 р.

Економія використання природних ресурсів	
Повторне використання і утилізація відходів	
Попередження забруднення навколишнього середовища	
Екологічна безпека виробництва і перевезень	
Виробництво екологічно безпечної продукції	
Проведення акцій щодо озеленення і благоустрою	
Освітній рівень працівників	
Відсутність штрафів, судових позовів	
Відсутність аварій на виробництві	

11. Оцініть за бальною шкалою результативність соціальної відповідальності підприємницької діяльності щодо суспільства (10 бальна шкала), 2024 р.

Підтримка соціально незахищених верств населення	
Підтримка сфери культури і мистецтва	
Підтримка освітніх заходів	
Підтримка спорту і здорового способу життя	
Соціальний аудит (нефінансова звітність), наявність підтвердження	

12. Оцініть за бальною шкалою результативність економічної відповідальності підприємницької діяльності (10 бальна шкала), 2024 р.

Знос основних засобів	
Оновлення основних засобів	
Оборотність активів	
Оборотність власного капіталу	
Платоспроможність	
Фінансова автономія	
Фінансування	
Рентабельність активів	
Рентабельність власного капіталу	
Рентабельність діяльності	